

ISSN 2075-1893

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

**ПРОБЛЕМИ
БЕЗПЕРЕРВНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ
І КАРТОГРАФІЇ**

Збірник наукових праць

Заснований у 2000 році

Випуск 9

Харків – 2009

ББК 74.00я43
П78
УДК 37.0:91

**Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
Протокол № 4 від 27 березня 2009 р.**

Редакційна колегія:

І.Ю. Левицький, *д-р геогр. наук (голова редколегії)*, О.В. Барладін, *канд. техн. наук*; А.П. Голиков, *д-р геогр. наук*; О.О. Жемеров, *канд. геогр. наук*; І.П. Ковальчук, *д-р геогр. наук*; В.М. Московкін, *д-р геогр. наук*; В.Ю. Некос, *д-р геогр. наук*; К.А. Немець, *д-р геогр. наук*; Л.М. Немець, *д-р геогр. наук*; Л.Г. Руденко, *д-р геогр. наук, академік НАН України*; Р.І. Сосса, *д-р геогр. наук*; В.О. Шевченко, *д-р геогр. наук*; П.Г. Шищенко, *д-р геогр. наук, чл.-кор. АПН України*.

Адреса редакційної колегії:

61077, м. Харків -77, площа Свободи, 4
тел. 707-53-60

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 8681 від 22.04.2004 року

Засновник – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Збірник занесений ВАК України до переліку № 10 за 2002 р.
наукових фахових видань з географічних наук

П78 Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: збірник наукових праць. Випуск 9. — К: Інститут передових технологій, 2008. — 264 с.

ISBN 978-966-455-077-9

ISSN 2075-1893

До збірника включені статті, у яких розглянуто теоретичні й прикладні аспекти розробки і впровадження у навчальний процес інноваційних методик і педагогічних технологій, нових за тематикою, змістом і структурою карт, атласів, навчальних програм та навчальної літератури — підручників, посібників, словників-довідників, робочих зошитів, а також ГІС, електронних навчальних посібників, моделей та інших засобів, призначених для використання у системі безперервної географічної і картографічної освіти.

ББК74.00я43

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність, достовірність наведених даних, фактів, цитат, інших відомостей.

Видання здійснено за сприяння ЗАТ «Інститут передових технологій»
вул. Попудренка, 54, Київ-94, МСП-660, 02660 E-mail: iat@antex.kiev.ua
Тел.: (8-044) 296-71-71, 568-53-32 <http://www.iat.kiev.ua>

ISBN 978-966-455-077-9
ISSN 2075-1893

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2009

© ЗАТ «Інститут передових технологій», 2009

зователю и потому делающий процесс обучения нескучным, более доступным для понимания, закреплённым на практике.

Рецензент – канд. геогр. наук доц. Т.Г. Сваткова

Литература:

1. *Кавтарадзе Д.Н., Букварёва Е.Н., Сидоренко В.Н.*, Эконет – ABC имитационная управленческая игра по созданию сети особо охраняемых природных территорий региона. – М.: ЧеРо, 2005. – 52 с.

Н.А. Алексеенко, А.О. Медведёв

КАРТОГРАФІЧНІ ІГРИ ЯК НОВА ФОРМА ОТРИМАННЯ ЗНАТЬ

В основі навчальних та інформаційних блоків гри лежать різні тематичні карти і анімації, які можуть використовуватися і як елементи мультимедійного проекту, і як самостійні картографічні твори. Усі вони мають загальну картографічну основу і єдині принципи оформлення. Даний набір карт дозволяє отримати великий обсяг інформації про територію національного парку «Русській Север» («Російська Північ»).

Ключові слова: інтерактивні ігри, додаткова освіта.

УДК 378.416

О.С. Афанасьєв

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У МАГІСТЕРСЬКОМУ КУРСІ СТУДЕНТІВ-ГЕОГРАФІВ

У статті розкриваються суть і зміст використання методу проблемного навчання у магістерському курсі «Глобальні проблеми людства» для студентів-географів. Обґрунтовані особливості застосування методу проблемного навчання як засобу активізації самовдосконалення студентів-магістрантів географії.

Ключові слова: проблемне навчання (метод проблемного навчання), самовдосконалення студентів, глобальні проблеми людства.

O. Afanasiev

THE FEATURES OF PROBLEM STUDYING IN TEACHING OF STUDENTS OF MASTER'S DEGREES OF GEOGRAPHY

The article is devoted an analysis to the revealing of essence and contents of the problem method usage in a master's degree course «Global problems of humanity» for students-geographers. The author analyses the peculiarities of problem method as one of the means which contributes much to the process of self-perfection students of master's degrees of geography.

Keywords: problem based learning (problem study), process of students' self-perfection, global problems of humanity.

Вступ. Аналіз показує, що існує небагато наукових публікацій щодо аспектів застосування проблемного навчання у вузівських дисциплінах з циклу підготовки магістрантів-географів. Вважаємо, що викладання дис-

циплін студентам-магістрантам обов'язково повинне бути проблемно-орієнтованим, містити значний відсоток проблемних ситуацій різних видів (когнітивно-раціональних, емоційно-експресивних, орієнтованих на практичну дію), проблемного обговорення як під час лекційних, так й під час практичних (семінарських) занять тощо. Достатньо великі можливості для реалізації цього надає дисципліна «Глобальні проблеми людства».

Вихідні передумови. Зміст навчання у ВНЗ полягає в тому, щоб розвинути здібності студентів, примусити працювати їх розум, дати необхідну суму знань, навчити самостійно орієнтуватись у бурхливому потоці знань, які прийдеться їм освоювати в майбутньому. Розв'язання цих задач здійснюється багатьма шляхами, і в їх числі – проблемне навчання, що розглядається як один із засобів розвитку розумових сил, самостійності і творчого мислення студентів [6]. Є немало публікацій з питань теорії і практики проблемного навчання, накопичений деякий досвід його реалізації у ВНЗ. У світовій педагогіці й психології теорію проблемного навчання розробляють достатньо давно. Серед тих, хто в розробці концептуальних положень проблемного навчання досяг суттєвих результатів, слід відзначити Дж. Дьюї, Дж. Брунера, М. Данілова, В. Єсіпова, В. Загвязинського, І. Лернера, А. Матюшкіна, М. Махмутова, В. Оконь, Р. Сель, М. Скаткіна тощо [2, 4]. Головна психолого-педагогічна мета проблемного навчання – розвиток професійного проблемного мислення [6].

Мета, завдання статті. Метою публікації є висвітлення досвіду викладання магістерського курсу «Глобальні проблеми людства» на основі проблемного навчання для студентів спеціальності «Географія», характеристика прийомів і методів організації проблемних лекційних і семінарських занять тощо.

Виклад основного матеріалу. Програмою підготовки студентів-магістрантів спеціальності «Географія» на геолого-географічному факультеті Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара передбачається вивчення дисципліни «Глобальні проблеми людства». Вона відноситься до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки самостійного вибору ВНЗ. Її обсяг: лекційних занять – 18 годин, практичних занять сутнісний зміст та можливі шляхи вирішення найактуальніших глобальних проблем, «світову кризову динаміку», проблеми ресурсного дефіциту, боротьбу провідних держав за ринки ресурсів та про сучасний «постіндустріалізм» і «глобалізм» у світовому співтоваристві [1]. До того ж, завданням дисципліни є й надання студентам основних уявлень про поняття й категорії глобалістики та її об'єкта – глобалізації. Дисципліна «Глобальні проблеми людства»: а) дає змогу інтегрувати знання, набуті студентами протягом усіх попередніх курсів навчання, максимально використати загальноосвітній та культурологічний потенціал географії як наукової дисципліни; б) забезпечує набуття студентами системи знань, вмінь і навичок просторово-територіального аналізу й проблемного прогнозування розви-

тку географічних систем, аналізу шляхів і методів раціонального природо-користування тощо.

Актуальність вивчення курсу полягає в тому, що загальнопланетарні процеси та явища природного й антропогенного походження потребують їх цілісного, комплексного осмислення, оскільки вони проявляються як в цілому на Землі, так й у звичайному, повсякденному житті кожної людини. А отже, важливо, щоби сучасний фахівець-географ мав змогу вільно орієнтуватися в них, виділяти причини їх прояву, аналізувати чинники виникнення, умів зробити аналітичний прогноз щодо подальшого перебігу тих чи інших процесів, подій, явищ. Сучасна людина повинна вміти із суцільного інформаційного потоку виділяти найсуттєвіше, ознайомлюватися з різними точками зору, навчитися бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій, уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми, виявляти явища глобалізації у навколишньому середовищі та з'ясувати їх позитивні та негативні наслідки.

Головне завдання курсу – світоглядне: формувати цілісний географічний погляд на складний, різноманітний світ, його розвиток і проблеми. Завданням курсу є: а) ознайомити студентів-магістрантів з тими проблемами, які вченими трактуються як глобальні, в т. ч. глобальними проблемами і тенденціями світового розвитку; б) узагальнити глобальне просторове мислення студентів; в) ознайомити студентів із різними точками зору, навчити бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій, уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми; г) сприяти вихованню «людини всесвіту», яка розуміє основні тенденції глобалізації, здатна брати особисту відповідальність за майбутнє не тільки своєї країни, а й планети в цілому; д) формувати базові знання про завдання, закономірності, етапи й форми глобального розвитку й сутності сучасних глобальних проблем суспільства та глобального світового розвитку. З метою забезпечення зазначених цілей та задач дисципліни автором розроблений спеціальний тематичний зміст програми викладання курсу «Глобальні проблеми людства» для студентів-магістрантів (табл.), який за логічною побудовою і структурою ґрунтується на проблемному методі навчання.

Таблиця

Структура викладання курсу «Глобальні проблеми людства» для студентів-магістрантів спеціальності «Географія» в ДНУ ім. О. Гончара

Тематика лекційних занять	
1.	Історія глобалізації: шлях довжиною в 10 000 років?
2.	«П'ять війн» глобалізації: людство в програвші?
3.	Глобальні проблеми розвитку світової економіки: причини, риси прояву та прогнози щодо розв'язання світової економічної кризи 2008-09 рр.
4.	Концепції «Суверенної демократії» та «Світових імперій» і нові геополітичні реалії: світ змінюється сьогодні
5.	Війни за ресурси: історія, географія, прогнозування

6.	Глобалізація й проблеми збереження мовного різноманіття світу: тенденції і процеси
7.	Концепції освоєння космічного простору: глобальні проблеми і глобальні завдання
8.	Футурологія та прогностика: межа між фантазією та науковим передбаченням
Тематика та програма семінарських занять	
<i>Тема семінару</i>	<i>Програма семінару</i>
1. Чи далеко ще людству до сформування ноосферного суспільства?	1. Концепція ноосфери та ноосферного розвитку людства у розумінні В.І. Вернадського. 2. Сучасні погляди науковців на процес і перспективи формування «оболонки розуму». 3. Концепція сталого розвитку як важливий крок на шляху до формування ноосфери. 4. Що заважає людству сформувати «сферу розуму»? Нестача самого розуму?
2. Глобальні проблеми розвитку світової економіки. Причини, прояви та прогнози щодо світової економічної кризи 2008-09 рр.	1. Чому глобальна економіка підпорядкована закону циклічності? 2. «Хвилі Кондратьєва»: чому сучасну економічну кризу багато хто оцінює як кризу сторічного циклу? 3. Причини сучасної світової економічної кризи, місце виникнення, географія поширення. Свідчення проявів світової кризи в окремих країнах світу. 4. Світова економічна криза й Україна: чому наша держава оцінюється експертами як така, що найбільш постраждала від кризи? 5. Рецепти оздоровлення економіки України: чи є у країни майбутнє?
3. Проблеми «Північ–Південь» та «Захід–Схід»: новий світовий порядок	1. Соціально-економічні відносини кінця XX – початку XXI століття 2. Концепція «третього, четвертого і п'ятого світів». 3. Проблеми «Північ–Південь» та «Захід–Схід»: економічна, культурологічна, геополітична компоненти. 4. «Група 77» та її концептуальна основа. 5. Ян Тінберген – автор ідеї «Нового економічного порядку».
4. Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи	1. Місце України в системі світових турпотоків: динаміка і можливості. 2. Конкурентоспроможність українського туристичного продукту на світовому ринку: експертні оцінки. 3. Туризм в Україні порівняно з країнами СНД та Східної Європи. 4. Нормативно-правова база для розвитку туризму в Україні. 5. Україна і визначні регіональні «подійні стимулятори» для розвитку туризму: аналіз досягнень та оцінка перспектив проведення «ЄВРО-2012».

5. Футурологія: наше минуле майбутнє	<ol style="list-style-type: none"> 1. Футурологічні наукові дослідження: методологія, завдання, географія наукових центрів. 2. Глобалізація – мрія молоді? Психологія «громадянина світу»: «за» і «проти». 3. Ключові дати прогнозів: світ у 2015 та 2050 роках. 4. Що несе для нас глобалізація?
--------------------------------------	---

Проблемне навчання при цьому здійснюється у трьох основних формах [5]:

- а) проблемного викладу матеріалу на лекціях (так звані проблемні лекції);
- б) частково-пошукової діяльності студентів за участю викладача під час проведення семінарських (практичних) занять;
- в) самостійного дослідження і вирішення проблемної ситуації, здійснюваного студентами під керівництвом викладача при підготовці індивідуальної роботи (або, в якості альтернативи, підготовки повідомлення для наукової конференції).

Під час організації занять викладач системно подає студентам певні проблемні факти, відомості, моделі проблемних ситуацій, на які окремі студенти висловлюють свою точку зору, пропонують варіант можливого вирішення; шляхом наукової дискусії, керованої та спрямованої викладачем, аудиторія намагається виробити спільний погляд, загальноприйнятну теорію тощо.

Як видно з таблиці, тематика лекційних і структура семінарських занять завчасно визначені таким чином, що містить у собі проблемну ситуацію, яку належить вирішити під час заняття, спробувати знайти відповідь на проблемні запитання, що стоять сьогодні перед усім людством. Тематика усіх занять видається викладачем на початку семестра з тією метою, аби студенти на лекційні заняття приходили вже підготовленими та в цілому обізнаними в тій темі, що буде розглядатися, і мали змогу на високому теоретико-практичному рівні брати участь у проблемно-науковому диспуті.

Структура ж семінарських занять розроблена в такий спосіб, аби розглянути одну чи декілька проблем світового розвитку в комплексі, із ґрунтуванням на системній, систематичній, хроно- й хорологічній парадигмах географічної науки. Студенти напередодні семінарського заняття розподіляють між собою окремі питання, які будуть розглядатися. Таким чином з кожного питання семінару визначається основний експерт-доповідач. На самому занятті розглядаються питання семінару в послідовності, визначеній планом, за принципом «доповідь експерта в питанні – доповнення окремих моментів доповіді слухачами – групове обговорення проблеми та пошук спільного підходу чи рішення». Таким чином, аби мати можливість доповнити доповідь експерта, мати змогу висловити власне судження з проблемного питання, захистити свою точку зору тощо, кожен студент повинен комплексно підготуватися до всіх питань семінару, відшукати документальне, інформаційне підтвердження власної точки зору в наукових інформаційних

джерелах (перш за все, в найоперативніших з них – періодичних виданнях та публікаціях інформаційних ресурсів Інтернету). При цьому викладачем підтримується загальний проблемно орієнтований характер дискусії, пропонуються окремі варіанти точок зору на проблему, що розглядається. Важливо при цьому, аби викладач уникав «спокуси» нав'язати студентам свою власну точку зору, щоби йому вистачало педагогічної майстерності висловлювати також і такі погляди й думки на проблему, які йдуть врозріз із його власними уподобаннями, щоби він намагався запропонувати аудиторії на певний аргумент контраргумент, спонукаючи студентів до логічного мислення та ґрунтовного осмислення питання, вироблення особистої точки зору на основі аргументів серед різноманіття думок і поглядів на проблему.

Висновки. Досвід застосування проблемного підходу при викладанні навчального курсу «Глобальні проблеми людства» свідчить, що проблемне навчання дозволяє закріпити особистісні навички вироблення власної позиції на основі наявної різноманітної інформації, співвіднести їх із переконаннями різних людей, знайти серед них ті, які стикаються із власними поглядами, і виробити своє ставлення до неприйнятних точок зору, тобто сформувавши інформаційний світогляд, який є відкритим для уточнення, поглиблення, зміни. Це особливо важливо на останньому курсі навчання студентів, адже вони повинні бути особистостями мислячими, здатними вирізнити з усього інформаційного потоку сучасного світу ті окремі раціональні, об'єктивні факти, на основі чого могли б формувати особистісну позицію, а не «слухняно повторювати» те, що можна почути із засобів масової інформації. Саме проблемне навчання вбачаємо основним для формування сучасного «мислячого громадянина суспільства».

Рецензент – канд. техн. наук доц. А.О. Чугай

Література:

1. *Афанасьев О.С.* Посібник до вивчення дисципліни «Глобальні проблеми людства». – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2008. – 24 с.
2. *Баловсяк Н.В.* Використання проблемного навчання в системі додаткової вищої освіти // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту: Вип. 127. Педагогіка і психологія. – Чернівці, 2001. – С. 10-13.
3. *Глобальные проблемы, их суть и поиск путей решения: материал для дискуссии по теме «Глобальные проблемы и принципы устойчивого развития» / Авт.-сост. А.А. Черепанов, А.Г. Литвиненко.* – Новосибирск: СО РАН, 1998. – 108 с.
4. *Ильина Т. А.* Проблемное обучение: понятие и содержание // Вест. высш. шк – 1976. – № 2. – С. 39-48.
5. *Леончиков В.Е.* Проблемное обучение в вузе как фактор формирования информационного мировоззрения // Парадигмы XXI века: мировоззрение, информационная культура: Материалы междунар. науч. конф. – Краснодар, 2002. – С. 339-401.
6. *Чубарова Л.А.* Приёмы создания проблемных ситуаций в процессе лекционного общения // Менделеевские чтения – 2000: Материалы XXXI науч.-практ. конф. – Тобольск: Изд-во ТГПИ им. Д.И. Менделеева, 2000. – С. 35-36.

О.Е. Афанасьев

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ В МАГИСТЕРСКОМ КУРСЕ СТУДЕНТОВ-ГЕОГРАФОВ

В статье раскрываются сущность и содержание использования метода проблемного обучения в магистерском курсе «Глобальные проблемы человечества» для студентов-географов. Обоснованы особенности применения метода проблемного обучения как средства активизации самосовершенствования студентов-магистрантов географии.

Ключевые слова: проблемное обучение (метод проблемного обучения), самосовершенствование студентов, глобальные проблемы человечества.

УДК 911.9 : 504.062.2

О.О. Ачкасова, О.С. Третьяков

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ГІС-МОДЕЛЮВАННЯ ШВИДКОСТЕЙ ВІТРУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ВОВЧАНСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті доводиться необхідність застосування геоінформаційних методів дослідження при вивченні вітроенергетичних ресурсів (ВЕР) на локальному рівні. Проведене моделювання засобами ГІС Карта 2008, WindFarm 3.1 та Surfer 8.0. Визначено перспективні ділянки для будівництва вітроенергетичних установок, показаний вплив природних умов на характер та розподіл ВЕР.

Ключові слова: вітроенергетичні ресурси, геоінформаційна система, сумарна матриця висот, поверхня середніх швидкостей вітру.

O. Achkasova, O. Tretiyakov

GIS-MODELING OF WIND SPEEDS OF CENTRAL PART OF VOVCHANS'K DISTRICT OF KHARKIV REGION

In article the necessity of use is proved geoinformative methods of research at research of wind energy resources (WER) on local level. Research is conducted by a GIS Map 2008, WindFarm 3.1 and Surfer 8.0 utilities. Perspective areas are certain for building of wind energy installations, influence of environmental conditions is appointed on character and distributing of WER.

Keywords: wind energy resources, geographic information system, sum matrix of heights, mean wind speeds surface.

Вступ. В Україні особливої актуальності набувають дослідження з розвитку енергетики, орієнтованої на власні енергетичні ресурси, в т. ч. вітроенергетичні ресурси (ВЕР). Геоінформаційне моделювання енергетичних ресурсів вітру та вітроенергетичного потенціалу території є основою для визначення перспектив розвитку вітроенергетики на певній території, особливо на локальному рівні.

Вихідні передумови. При розробці конкретного вітроенергетичного проєкту у всьому світі широко застосовують геоінформаційні методи досліджень.

ЗМІСТ

<i>Н.А. Алексеенко, А.А. Медведев</i> Картографические игры – новая форма получения знаний	3
<i>О.С. Афанасьев</i> Особливості застосування проблемного навчання у магістерському курсі студентів-географів	7
<i>О.О. Ачкасова, О.С. Третьяков</i> ГІС-моделювання швидкостей вітру центральної частини Вовчанського району Харківської області	13
<i>И.И. Барина</i> Компетентностная модель современного учителя географии	18
<i>О.В. Барладін, О.В. Бойко, І.В. Бусол</i> Створення науково-методичних Інтернет-ресурсів з географії та історії з інтерактивними функціями	22
<i>О.В. Барладін, О.Ю. Скляр, О.Л. Речіч</i> Шкільно-студентські геоінформаційні системи	26
<i>В.А. Бережний</i> Про можливість застосування моделей структурної мережі рельєфу для дослідження граничних геоситуацій флювіального процесу	30
<i>Н.О. Бойко</i> Методичні аспекти створення і використання навчальних презентацій при вивченні курсу «Регіональна економіка»	35
<i>Н.О. Бубир, А.М. Байназаров</i> Геоінформаційне забезпечення картографування регіональних ланок освітнього комплексу України	42
<i>М.П. Бурла</i> Особенности организации географического образования и роль географических наук в регионе с неопределённым международным политико-правовым статусом (на примере Приднестровья)	47
<i>О.Н. Бурла</i> Краеведческий подход как инструмент обеспечения непрерывного географического образования и усиления межпредметных связей	51
<i>Е.И. Галай</i> Екологізація географії в школах Білорусі.....	56
<i>М.А. Гвоздь, Ю.Ф. Кобченко</i> Режим зволоження сільськогосподарських культур	61

<i>А.Ю. Гордєєв, В.О. Шевченко</i> Пірі Рейс – представник турецької картографічної школи портоланів	67
<i>О.І. Грінченко</i> Підготовка вчителів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів до зовнішнього незалежного оцінювання з географії	72
<i>Л.М. Даценко</i> Особливості проектування та укладання історичних карт для школи	78
<i>Н.М. Дук</i> Картографічне забезпечення аналітичної роботи в митній службі	85
<i>У.А. Есназарова, Р. Нусупова</i> Развитие непрерывного географического образования в Казахстане	90
<i>О.С. Журавель</i> Картографування дитячо-юнацького туризму – актуальний напрям сучасного туристичного картографування	96
<i>Л.І. Зеленська, О.В. Троценко</i> Методологічні проблеми розробки інформаційної системи «Розвиток географічних уявлень про територію регіону» (на прикладі Дніпропетровської області)	102
<i>В.Г. Клименко, Л.І. Фролова, І.В. Терещенко</i> Формування у студентів знань і вмінь про хімічний склад та оцінку якості поверхневих вод	107
<i>Є.В. Котилець</i> Проблема узгодження навчальної інформації в українських підручниках з географії для 12-річної школи	113
<i>А.В. Корецький, Ю.В. Роганін</i> Економічні та правові основи оренди земель сільськогосподарського призначення	118
<i>В.П. Корнєєв</i> Профільне навчання і шкільна географія	124
<i>О.В. Корнєєв</i> Загальнометодологічні засади географічного краєзнавства	130
<i>В.Г. Космачов, М.В. Космачова</i> Геологічні екскурсії на Харківщині як одна з форм безперервної географічної освіти	138

<i>Л.І. Круглик</i> Методологічне та методичне забезпечення профільного навчання з проблем соціальної географії	143
<i>Е.С. Кухарук, В.Г. Стегареску, О.Н. Кривова</i> Особенности картографирования почв Республики Молдова с различным уровнем радионуклидного загрязнения	152
<i>І.Ю. Левицький, В.А. Пересадько, А.М. Байназаров, Ю.І. Прасул, Д.О. Д'яченко</i> Інформаційно-картографічне забезпечення модернізації і реформування регіональних ланок освітнього комплексу України	155
<i>Д.О. Ляшенко</i> Методологічні основи картографічного дослідження міжнародних зв'язків України та її регіонів	163
<i>В.В. Молочко</i> Особливості створення географічного атласу для вищої школи	168
<i>Нгуен Ле Тхьем, В.Н. Опара</i> Методические основы создания и использования туристических карт с отображением объектов историко-культурного и природного наследия	173
<i>Л.М. Немець, К.Ю. Сегіда</i> Системний підхід до суспільно-географічного дослідження населення регіону	180
<i>Л.Б. Паламарчук</i> Формування педагогічної компетентності вчителя географії в умовах змін освітнього і культурного середовища: теорія і методика	184
<i>В.А. Пересадько</i> Методика розробки медико-екологічних карт населених пунктів	191
<i>О.А. Петров</i> Підходи до картографічного забезпечення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру	196
<i>В.П. Погойда, Н.В. Свір</i> Правове і картографічне забезпечення використання земельних ресурсів	201
<i>В.А. Редіна, О.В. Редіна</i> Позашкільний заклад у системі безперервної географічної освіти	206
<i>В.М. Салімон</i> Новітні методи викладання географії на основі ультрапедагогічної концепції навчання	211

<i>І.А. Скриль</i> Вивчення можливостей сільського зеленого туризму на Харківщині	217
<i>Р.І. Сосса</i> Внесок ДНВП «Картографія» у розвиток тематичного картографування в Україні	221
<i>С.А. Сухинин</i> Новый школьный учебник по региональной социально-экономической географии в Приднестровье	229
<i>В.В. Тишковець</i> Аналіз становлення та розвитку системи земельного кадастру Швеції	235
<i>И.Г. Черванёв</i> Практическая география	239
<i>С.А. Шерстюк</i> Проблема формирования толерантности при изучении школьной географии	244
<i>Б.О. Шуліка, О.О. Жемеров</i> Особливості мікроклімату селища Високий	250